

Het juk in zijn jeugd gedragen

Later zou Istvan Sipos zeggen dat het goed is geweest dat hij het juk in zijn jeugd had moeten dragen. ‘Dat vormt een mens. Het leert je dat hard werken, doorzetten en ontberingen lijden nodig zijn om mentaal sterk te worden.’

De jeugd van Istvan was niet gemakkelijk. Hij werd op 18 februari 1907 geboren in een arme wijk van Szentes, een plaats in het zuidoosten van het huidige Hongarije. Zijn ouders, Istvan Sipos en Julianna Miskolczi, waren arm. Vader Sipos moest als landarbeider hard werken voor een schamele boterham. De woning van vader en moeder Sipos was ook het toonbeeld van de armoede: een klein huis, opgetrokken uit leem met een rieten dak. Later illustreerde zoon Istvan de armoedige omstandigheden soms door te vertellen dat de deurklink van de buitendeur bestond uit een gedroogde maiskolf.

De twee kinderen die in het gezin werden geboren moesten van jongs af aan meewerken. Als vijfjarige jongen was Istvan herder van de paar koeien die het gezin rijk was. Dat betekende dat hij met dit weinige vee elke dag naar de poesta, de bijna eindeloze

Hongaarse grasvlakte, trok om de beesten daar te laten grazen.

Eenmaal iets ouder, diende hij als een soort trekpaard. Met een tuig om zijn middel trok hij dan aan de kruiwagen volgeladen met grond die zijn vader tegen de dijk moest opduwen. Zo leerde Istvan van zijn vader hard te werken, iets waar hij naar eigen zeggen zijn leven lang voordeel van heeft gehad. Luiheid was hem een doorn in het oog.

Istvans ouders waren in kerkelijk opzicht een gemengd huwelijk aangegaan. Zijn vader was oorspronkelijk rooms-katholiek, zijn moeder behoorde tot de Hongaars Hervormde Kerk. In deze kerk is Istvan gedoopt. Van zijn moeder leerde hij Bijbelverzen en psalmen. Zij nam hem 's zondags al jong mee naar de kerk. Daar hoorde hij de gereformeerde prediking, leerde hij de catechismusvragen en deed hij (zoals alle kerkelijke jongeren) op twaalfjarige leeftijd belijdenis. Naar zijn eigen zeggen heeft de godsdienstige opvoeding door zijn moeder een beslissende invloed op zijn leven gehad. Tijdens zijn latere studie theologie kende hij al zoveel psalmen dat hij als student – in onderscheid van anderen – daar geen extra studieopdrachten voor kreeg. 'Ik had die psalmen al bijna automatisch geleerd van mijn moeder. Zij liep altijd te zingen.'

Ondanks de armoede zorgden de ouders van Istvan Sipos ervoor dat hij geregeld naar school kon. Zijn thuisblijven om te helpen bij het werk van vader was

Het ouderlijk huis in later jaren

weinig. School ging voor. Daarin onderscheidden vader en moeder Sipos zich van andere ouders die hun kinderen gemakkelijk van school haalden om te helpen op het land.

Als kind zat Istvan op de hervormde volksschool. Het schoolgebouw stond pal naast de kerk. Op deze school leerde hij niet alleen taal en rekenen, maar werd hem ook veel Bijbelkennis bijgebracht, en niet te vergeten liefde tot het vaderland. Dat is hem zijn hele leven bijgebleven.

Istvan kon goed leren. Vandaar dat de onderwijzeres er bij vader Sipos op aandrang zijn zoon na de lagere school verder te laten leren. Aanvankelijk voelde Sipos daar niet voor. Hij wees erop dat het gezinsinkomen niet toereikend was om de kosten van een

gymnasiumopleiding te dragen. Maar de leerkracht bleef aanhouden. Volgens haar was Istvan zo getalenteerd dat zijn opleiding zich later dubbel en dwars zou uitbetalen. Uiteindelijk zwichtte vader Sipos. Zijn zoon mocht naar de middelbare school.

Maar voordat Istvan aan de gymnasiumopleiding begon, wilde zijn vader hem leren zichzelf te redden in situaties waarin hij niet op zijn ouders kon terugvallen, én dat volharding noodzakelijk is om te slagen in het leven. Hij besprak met een rijke boer in een naburige plaats of zijn zoon bij hem kon werken gedurende de zomer. Dat was prima.

Vader Sipos zweeg over die afspraak tegenover zijn vrouw tot de dag dat hun zoon bij deze boer werd verwacht. Na het middageten zei hij op die bewuste dag tegen zijn vrouw dat ze hun zoon gereed moest maken omdat hij op reis zou gaan. In een oude reistas werden wat kleren en een vork en een lepel gestopt. Zoals alle jongens in die tijd werd hij aan het begin van de zomervakantie kaalgeschoren en kreeg hij oude kleren aan. Schoenen beschouwde men toentertijd tijdens de zomer als overbodig. Kinderen op het platteland liepen dan allemaal op blote voeten. Dat was ‘gezond’. Zonder precies te zeggen waar Istvan heen zou gaan, zei vader dat hij direct na het middageten zou worden opgehaald en dat hij verwachtte dat zijn vrouw zich bij het afscheid flink zou houden. ‘Ik wil geen tranen en geen gedoe’, zei vader.

Istvan kwam terecht bij een boer dertig kilometer

buiten Szentes. Daar werd hij toevertrouwd aan de zorgen van een dagloner. Deze wees hem bij aankomst een slaappleats in de schuur, onder een voederbak. Daar kon Istvan zich 's avonds neerleggen op een hooibaal. Zijn deken was een oude jas van zijn vader die in de reistas was meegekomen. Eten moest Istvan samen met de andere dagloners. Ze plukten een homp van een zelfgebakken brood en schepten melk uit een bak die er bepaald niet schoon uitzag. Istvan moest veel overwinnen voordat hij op deze manier zijn honger kon stillen.

De werkdag begon 's morgens om vier uur. Dan moest de twaalfjarige knaap water uit de put halen om daarmee de drinkbak van de dieren te vullen. Vervolgens was het zijn taak om de dieren naar de weidegronden te brengen. Het ging om een bonte verzameling beesten: koeien, geiten, varkens en ganzen. Het hoeden van deze dieren was niet gemakkelijk. Om afgedwaalde beesten weer bij de kudde terug te brengen, had hij een lange zweep bij zich. Daarmee kon hij hun een forse tik geven. Maar vaak was het lastig om bij de dieren te komen. Niet zelden was hij vanwege het rennen achter een eigenzinnig beest buiten adem. Langzamerhand leerde hij dat de diverse dieren elk hun eigen aanpak nodig hadden.

De eerste dagen voelde Istvan zich erg eenzaam. 's Nachts, als hij wakker lag en allerlei onbekende geluiden hoorde, overwoog hij geregeld om naar huis te vluchten. Alleen ... hij wist de weg terug niet.

Bovendien was hij ontzien van de waakhonden die rond de boerderij liepen. Langzamerhand raakte hij gewend aan de situatie en het werk. Zo bleef hij de gehele zomer bij deze boer. Zijn ouders zag hij niet. Dat had zijn vader bewust zo geregeld. Alleen op deze manier zou Istvan volgens vader Sipos leren op eigen benen te staan.

Aan het eind van de zomer bracht de herenboer de jongen terug naar zijn ouders. Toen moeder Sipos haar zoon weer zag, barstte ze in tranen uit. Deels kwam dit voort uit haar blijdschap over het weerzien van haar kind; deels had dit te maken met haar schrik over het verwilderde uiterlijk van Istvan. Bij zijn vertrek was hij helemaal kaal geweest; nu bij zijn terugkeer had hij een verwilderde haardos.

Moeder herinnerde zich later dat ze haar zoon twee keer heeft moeten schrobben met warm water, zo vies was hij. Overigens was dat niet verwonderlijk. Hij had zich tijdens zijn verblijf slechts een enkele keer een beetje kunnen wassen met behulp van water uit de voedertrog van de dieren.

Tegen zijn ouders zei Istvan veel geleerd te hebben en zich fit te voelen. Maar voor vader Sipos was dat niet genoeg. Hij wilde weten of Istvan zijn les had geleerd. Vandaar dat hij zijn zoon waarschuwde dat hij hem voorgoed naar de boerderij zou sturen als hij op de middelbare school zou luieren.

Na de zomer ging Istvan naar de middelbare Mihaly Horvath school in Szentes. Hier zou hij acht jaar ver-

blijven. Hij volgde daar het gymnasiaal onderwijs. Later zei Istvan dat hij op deze school een uitmuntende opleiding kreeg, hetgeen volgens hem vooral te danken was aan de uitstekende leraren die er lesgaven.

In deze jaren werd duidelijk dat de jonge Sipos een bijzondere aanleg had om vreemde talen te leren. Dat laatste bleek ook tijdens de reis naar Rome die hij als lid van de padvinderij maakte. Samen met andere scouts had hij tijdens deze reis een ontmoeting met de paus. Die vroeg in het Latijn de leerlingen wie ze waren en waar ze vandaan kwamen. Niemand kon fatsoenlijk antwoord geven, uitgezonderd Istvan Sipos. Hij was de enige die het Latijn voldoende beheerste. Dat gaf zelfs in zijn geboortestad opzien, want Istvan

Collegekaart Istvan Sipos

was immers hervormd en hoorde 's zondags in de kerk gewoon in het Hongaars preken. Alle andere scouts waren rooms-katholiek en hoorden elke keer de mis in het Latijn opdragen.

Istvan slaagde cum laude voor het gymnasium. Hij schreef zich in voor twee universitaire studies: technologie en theologie. Uiteindelijk koos hij voor theologie, hoewel zijn ouders het liefst hadden dat hij een technische opleiding zou volgen. Zij waren namelijk bang dat hij als predikant de nodige moeilijkheden in zijn leven zou krijgen.

Maar Istvan koos uit overtuiging voor godgeleerdheid. Hij had het Woord van God lief gekregen. De boodschap van de Bijbel wilde hij graag beter leren kennen om die dan aan anderen te kunnen vertellen. Vandaar dat hij in 1926 zijn studie aan de theologische faculteit van de universiteit van Boedapest begon. Tijdens zijn studie viel hij vooral op door zijn uitmuntende resultaten op het gebied van kennis van de Hebreeuwse taal.

In 1930 studeerde hij af. Daarmee had hij de belangrijkste papieren om predikant te worden in de Hongaars Hervormde Kerk. Maar het zou nog ruim twaalf jaar duren voordat hij een gemeente ging dienen.